

dair olan babda Mütenebbî'nin, "Zulmetmek insanın mayasında vardır; bu yüzden eğer zulmetmeyen birini görürsen bil ki o bir sebepten dolayı zulmetmiyor"; "Olayları ve insanları benim kadar iyi tanıyan bir kimse okunu merhamet-sizce fırlatır" anlamındaki beyitlerini zikrettikten sonra bu anlayışın, "Kur'an'ın ortaya koymuş olduğu ahlâk ilkelerini hazmetmemiş, Peygamber'in sünnetini özümsememiş ve bu yüzden bağışlama, hoşgörü, şefkat, merhamet gibi yüksek erdemler kazanmamış olan fâsıkların ahlâkı" olduğunu belirtir (I, 366). Aynı şekilde meçhul bir şaire ait olup istibdadı öven birkaç beyit kaydettikten sonra bu anlayışı reddederek âlimler nezdinde istibdadın yerilmiş, meşveretin ise övülmüş olduğunu, fâsıklardan başkasının istibdadı hoş göremeyeceğini ifade eder (I, 456-457). Bundan başka eserde yer yer rivayetlerin metin ve senet tenkitleri, fikhî görüşler, biyografik bilgiler ve bazı terimlerin tariflerine de rastlanır. Ayrıca bazı konular hakkında ayrıntılı bilgi için müellifin *et-Temhîd*, *Câmi'u beyânî'l-ilm* ve *el-İstî'âb* adlı eserlerine göndermeler yapılır.

Behcetü'l-mecâlis, edebî kıymeti dolayısıyla sonraki bazı Endülüslü müelliflerce edebî ve hikemî konularda kaynak olarak kullanılmış (meselâ bk. Ebû'l-Hayr el-İşbîlî, s. 277; Kâdî İyâz, s. 207), İbn Liyûn et-Tücbî tarafından *Buğyetü'l-mü'ânis min Behcetü'l-mecâlis ve ünsi'l-mücâlis* başlığıyla ihtisar edilmiştir (bk. Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 380). Dünya kütüphanelerinde birçok yazması bulunan (bk. Brockelmann, *GAL*, I, 454; *Suppl.*, I, 629) eserdeki *emsâl*'den bir kısmı *Mecelletü'l-muhtâf*'in zeylinde basılmış (Kahire 1907), ayrıca aynı yerde ve yılda İbnü'l-Mukaffa'nın *el-Edebü'l-kebir*'i ile birlikte *Cevâhirü'l-hukemâ* adıyla neşredilmiştir (bk. Brockelmann, *GAL*, I, 454). *Behcetü'l-mecâlis*'in tamamının tahkiki, Kahire Dârü'l-Kütüb (Edeb, nr. 342, 1366) ve Murat Molla (nr. 1487) kütüphanelerindeki yazmalarla Ezher Üniversitesi Kütüphanesi Revâku'l-Megâribe bölümünde bulunan yazma nüshadan istifade edilerek Muhammed Mürsî el-Hülî tarafından yapılmış ve ilki iki cilt (Kahire 1962), ikincisi üç cilt (Beyrut 1982) halinde olmak üzere iki defa yayımlanmıştır. Başında İbn Abdülberr'in hayatı ve eserleri hakkında genel bilgilerle özellikle *Behcetü'l-mecâlis*'in tanıtımını ihtiva eden bir mukaddimenin yer aldığı bu neşre eklenen dipnotlarda

müellifin kendilerinden nakillerde bulunduğu kişiler hakkında kısa biyografik bilgiler verilmiş, eserde yer alan manzumelerin tamamına yakınının kaynakları gösterilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Abdülber, *Behcetü'l-mecâlis* (nşr. Muhammed Mürsî el-Hülî), Kahire 1962, nâşirin mukaddimesi, I, 7-33; Humeydî, *Cezvetü'l-muktebis*, Kahire 1386/1966, s. 368; İbn Hakân el-Kaysî, *Maṭmaḥu'l-enfûs ve mesraḥu't-te'ennûs fi mülehi ehlî'l-Endelûs* (nşr. Muhammed Ali Şevâbîke), Beyrut 1403/1983, s. 294-295; Kâdî İyâz, *el-Ğunye* (nşr. Mâhir Zühayr Cerrâr), Beyrut 1402/1982, s. 207; Ebû'l-Hayr el-İşbîlî, *Fehrese*, s. 277; İbn Saîd el-Mağribî, *el-Muğrib*, II, 407-408; Keşfü'z-ẓunûn, I, 258; Serkis, *Mu'cem*, I, 160; Brockelmann, *GAL*, I, 454; *Suppl.*, I, 629; II, 380; Ömer Ferrûh, *Târîhu'l-edeb*, IV, 588; Leys Suûd Câsim, *İbn 'Abdülber el-Endelûsî ve cûhûdûhû fi't-târîḥ*, Mansûre 1408/1988, s. 228-229.

MUSTAFA ÇAÇIRCI

el-BEH CETÜ'l-MERDİYYE

(البهجة المردية)

Süyûtî'nin (ö. 911/1505) İbn Mâlik'in *el-Elfiyye*'sine yazdığı şerh (bk. ELFİYYE).

BEHCETÜ't-TEVÂRİH

(بهجة التواريخ)

Fâtih devri tarihçilerinden Şükrullah'ın (ö. 864/1459-60)

Veziriâzam

Mahmud Paşa adına yazdığı Farsça umumi tarih.

1456-1459 yılları arasında Bursa'da kaleme alınan *Behcetü't-tevâriḥ* on üç bölümden (bab) meydana gelmiştir. İlk sekiz bölümde kâinatın ve Hz. Âdem'in yaratılışından, Çin, Türk, Rum, Hint, Habeş gibi kavimlerden, Hz. Peygamber'in nesebi, doğumu, hayatı, aşere-i mübeşşere, sahâbîler, mezhep imamları, tanınmış âlimler ve şeyhlerden bahsedilir. Bu bakımdan ilk sekiz bölüm bir İslâm tarihi mahiyetindedir. Meşhur Yunan filozofları ve bazı din büyüklerinin anlatıldığı bölümlerden sonra gelen on birinci bölüm İran şahlarına, gayri müslim hükümdarlar ve İslâm hükümdarlarına, on ikinci bölüm Emevî, Abbâsî, Alevî hânedanlarına ve Selçuklular'a, son bölüm ise, Osmanlı tarihine ayrılmıştır. Müellif eserini Fâtih Sultan Mehmed ile veziri Mahmud Paşa'yı överek bitirir; bu arada Fâtih döneminin tarihini ayrı bir ciltte

yazmayı düşündüğünü belirtir. *Behcetü't-tevâriḥ*'in en orijinal bölümleri müellifin yaşadığı Çelebi Mehmed, II. Murad ve Fâtih dönemleridir.

Şükrullah eserini yazarken kullandığı kaynakları kısmen belirtir; Ahmedî'nin *İskendernâme*'si ile müellifi ve mahiyeti hakkında bilgi bulunmayan *Sahihü't-tevâriḥ* bunlardan ikisidir. *Behcetü't-tevâriḥ* önemli bir kaynak olduğu halde *Câmi'u't-tevâriḥ* müellifi Zaîm Mîr Mehmed'in dışındaki tarihçilerin dikkatini pek çekmemiştir.

Behcetü't-tevâriḥ'in İstanbul'da (Nuruosmaniye Ktp., nr. 3059; Beyazıt Devlet Ktp., nr. 4902; TSMK, Revan, nr. 1538, 1539; İÜ Ktp., FY, nr. 811; Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 4203, Ayasofya, nr. 2990, Serez, nr. 1891) ve yurt dışındaki kütüphanelerde (Viyanâ, Londra, Paris, Petersburg, Münih) birçok yazması vardır. Eserin ilk redaksiyonu gibi görünen Nuruosmaniye nüshasında Şükrullah, Ertuğrul Bey'in soyunun Gökalp b. Oğuz'a ulaştığını söyler. Müellif bu bilginin kendisine, II. Murad tarafından 852 (1448) yılında elçi olarak gönderildiği Karakoyunlu Hükümdarı Mirza Cihan Şah'ın meclisinde Moğol yazısı ile yazılmış bir kitaptan naklen verildiğini belirtir. Yine yalnız bu nüshada vezir Mahmud Paşa'nın adı "Sebeb-i Te'lif" kısmında II. Mehmed'den sonra geçmektedir. Mahmud Paşa'nın veziriâzamlıktan azli gibi bazı siyasî sebepler, on iki bab olan bu nüshanın diğer nüshalara göre farklılıklar göstermesine yol açmış olabilir.

Behcetü't-tevâriḥ 937 (1530-31) yılında Mustafa Fârisî tarafından *Mahbûbû kulûbi'l-ârifin* adıyla Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Mustafa Fârisî, tercümesinde *Behcetü't-tevâriḥ*'in baş kısımlarını biraz değiştirmiş, bazı yerlerini de kısaltmıştır (tercümenin nüshaları için bk. Atsız, s. 42). *Behcetü't-tevâriḥ*'in Osmanlılar'a ait bölümü, Farsça metin ve Almanca tercümesiyle birlikte Theodor Seif tarafından 1925 yılında *Mitteilungen zur osmanischen Geschichte*'nin ikinci cildinde (s. 63-128) neşredilmiştir. Bu yayında Münih ve Viyanâ nüshaları kullanılmıştır. Nihal Atsız da eserin baş tarafı ile eski Türkler'e ve Osmanlılar'a ait bölümlerini Türkçe'ye çevirip notlar ekleyerek *Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi* (İstanbul 1939) adıyla yayımlamıştır. Bu neşir, eserin İstanbul kütüphanelerindeki yazmalarıyla Seif neşrinin karşılaştırılmasına dayandığın-

dan daha mükemmeldir. Atsız bu tercüme-yi daha sonra gözden geçirerek *Osmanlı Tarihleri* içinde tekrar neşretmiştir (bk. bibl.). İlk baskıda Türk boylarıyla ilgili olarak verilen geniş bilgi ve açıklamalara bu neşirde yer verilmemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

N. Atsız, *Şükrullah Behcetü'ttevârîh (Osmanlı Tarihleri* içinde), İstanbul 1949, s. 36-76; Taşköprizâde, *Şekâ'îk*, s. 94-97, 116; Mecdi, *Şekâik Tercümesi*, s. 114-115; Hoca Sâdeddin, *Tâcû't-tevârîh*, II, 452; *Keşfü'z-zunûn*, I, 258; *Sicill-i Osmânî*, III, 154; Storey, *Persian Literature*, I, 91-92; Babinger (Üçok), s. 20-22.

AYLA DEMİROĞLU

BEHCET, Hulusi

(1889-1948)

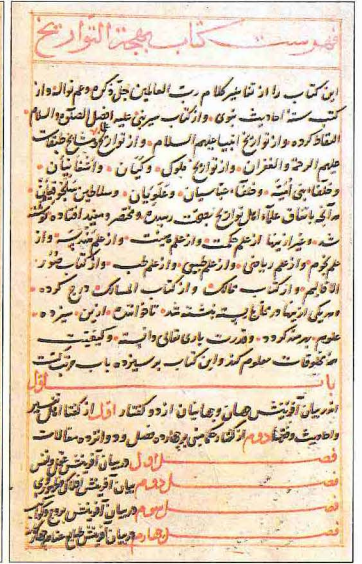
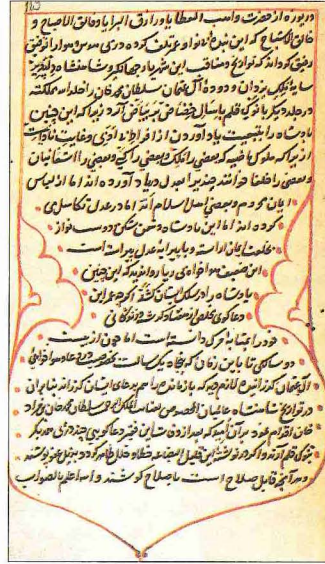
Kendi adıyla anılan
"behcet hastalığı"nı keşfeden
Türk hekimi.

İstanbul'da doğdu. Maarif müdürle-rinden Ahmed Behcet'in oğludur. Beyrut Fransız Okulu'nda ve Beşiktaş Rüşdiyesi'nde okudu. Tıp tahsilini İstanbul'da Gülhane Askerî Tabâbet ve Tatbikat Mektebi'nde yaptı, buradan 1910'da mezun oldu. 1914'e kadar aynı hastahane-nin cildiye kısmında asistan olarak çalıştı. Bu tarihten itibaren Kırklareli Askerî Hastahanesi başhekim muaviniği yaptı, daha sonra 1918'e kadar cildiye mütehassısı olarak Edirne Askerî Hastahanesi'nde bulundu. Bir yıl süreyle Budapeşte ve Berlin'de inceleme yaptı. İstanbul'a dönünce bir süre serbest hekim olarak çalıştı. 1923'te tayin edildiği Hasköy Emrâz-ı Zühreviyye Hastahanesi başhekimliğinde altı ay kaldıktan sonra on yıl süreyle Gureba Hastahanesi'nde cildiye mütehassısı olarak görev yaptı. 1933'teki üniversite ıslahatında İstanbul Tıp Fakültesi Deri Hastalıkları ve

Hulusi
Behçet

Behcetü't-
tevârîh'in
ilk ve son
sayfaları
(Nuruosmaniye
Ktp., nr. 3059)

Frengi Kliniği'ne profesör olarak tayin edildi, 1939'da kendisine ordinaryüslük pâyesi verildi.

Hulusi Behçet, bütün dünyada "behcet hastalığı" adıyla bilinen bir hastalığı yaptığı uzun araştırmalar sonunda keşfetmiş ve çalışmalarını ilmî metotlarla temellendirerek tıp dünyasına takdim etmiş ve bugünkü ününe kavuşmuştur. Bu konudaki çalışmalarını 1936'da "Ağız ve Tenasül Uzuvarında Husûle Gelen Aftöz Tegayyürlerle Aynı Zamanda Gözde Görülen Virütik Olması Muhtemel Teşevvüşler Üzerine Mülâhazalar ve Mihraki İntan Hakkında Şüpheler" adlı makale ile Türk tıbbına, hemen sonra da dünya tıp âleminde takdim etti. Hakkında bütün dünyada binlerce makale neşredilip kitaplar yazılan ve milletlerarası sempozyumlar tertip edilen bu hastalığa Batı ülkelerinde az, Türkiye gibi diğer Akdeniz ülkeleriyle Japonya'da oldukça sık rastlanır. Virütik olduğu yönünde deliller bulunmakla birlikte meydana geliş sebebi bugün için hâlâ kesin olarak ortaya konulamamıştır. Dört major bulgusunu ağız ve genital bölgede açılan yaralarla deri ve göz bozuklukları teşkil eder; bunlardan başka eklem ve do-laşım, sindirim, sinir sistemleriyle diğer sistemlere ait minör kriterleri de mevcuttur. Hulusi Behçet bu hastalık hakkındaki çalışmalarına ilâve olarak mantarlar üzerindeki araştırmaları dolayısıyla da Budapeşte'de toplanan milletlerarası dermatoloji kongresinde bir diploma ve plakette onurlandırılmış (1935), ayrıca "şark çıbanı" üzerindeki çalışmaları ve bu hastalığa ait "çivi belirtisi"ni

tarif etmesiyle de dikkat çekmiştir. Henüz verimli olacağı elli dokuz yaşında ölümünden sonra Türk ve dünya tıbbına katkıları dolayısıyla "Tübitak Bilim Ödülü" ile taltif edilmiştir.

Eserleri. Hulusi Behçet 1934'ten itibaren *Deri Hastalıkları ve Frengi Kliniği Araştırmaları* adlı bir mecmua neşretmeye başlamış ve bu arada *Dermatologische Wochenschrift* ve *Medizinischer Welt* gibi yabancı tıbbî mecmuaların editörler listesinde yer almıştır. Gerek yerli gerekse yabancı ilmî dergilerde 200'e yakın makale yayımlamıştır. Yayınlarında özellikle behcet hastalığı, şark çıbanı, mantar hastalıkları, ham incir egzaması ve arpa uyuzu gibi hastalıklar üzerinde durmuş, bunların yanı sıra dermatolojinin hemen bütün alanları üzerinde araştırma yapmıştır. Başlıca eserleri şunlardır: 1. *Haleb veya Şark Çıbanlarının Diyatermi ile Tedâvisi* (İstanbul 1922, 1925). 2. *Emrâz-ı Cildiye ve Efrensiyyede Laboratuvarın Kıymet ve Ehemmiyeti* (İstanbul 1923). 3. *Frengi Tedâvisi Hakkında Beynelmîlel Anketlerim* (İstanbul 1923). 4. *Wasermann Hakkında Nokta-i Nazar ve Frengi Tedâvisinde Düşünceler* (N. Ramih ile birlikte, İstanbul 1924). 5. *Frengi Karha-i İbtidâiyyesi ve Serîri, Hurda-bînî Teşhisi* (İstanbul 1926). 6. *Memleketimizde Arpa Uyuzlarının Menşei Hakkında Etütler* (M. Hodara ve Süreyya ile birlikte, İstanbul 1927). 7. *İrsî Frengi Kliniği* (İstanbul 1929). 8. *Frengi Dersleri* (İstanbul 1936). 9. *Klinikte ve Pratikte Frengi Teşhisi ve Benzeri Deri Hastalıkları* (İstanbul 1940).